

Az emlősök

Példa a patás állatokra: az európai bölény

Az európai bölény (*Bison bonasus*), a legnagyobb európai szárazföldi emlős. Nem annyira közismert, mint az amerikai bölény. Találtak már Európában több, mint egy millió éves bölény csontot is. A kőkorszaki barlangrajzokon ezt az állatot ábrázolták a leggyakrabban, így például a Vézère-völgyi festett barlangok egyikében, a Lacaux barlangban is. Az őskori vadászoknak eledeléül szolgált, végül 1919-ben az utolsó szabadon élő példányt is kilőtték. Azóta folyik a küzdelem azért, hogy ezeket az impozáns állatokat visszatelepítsék a természetbe. Mára újra 3000 példány él belőlük szabadon világszerte.

Életterük – jellemzően a patásokra – a nyílt sík vidék, annak ellenére, hogy a jelenleg élő legnagyobb bölény csorda a lengyel-orsz határ menti erdőkben él (Bialowieza). Időközben Németországban (pl. Dél-Vesztfáliában) is kísérleteznek az állatok visszatelepítésével.

A patások alakítják a környezetüket, formálják a tájat, ahol élnek. Az amerikai bölényről köztudott, hogy nem csak él a prérin, hanem maga a préri is rajta keresztül alakul ki, létezik. Azáltal, hogy a bölény bizonyos füveket nem eszik meg, a szárazság miatt lángra lobbanhatnak, így a préri tüzek gondoskodnak a tájegység kopárságáról.

Nekünk embereknek, egyik fű olyan, mint a másik. A bölényeknek azonban nagyon jó az íz érzékelésük, így meg tudják könnyedén különböztetni az egyik fűfélélet a másiktól. Sőt, nem csak megkülönböztetik őket egymástól, maguk gondoskodnak azok sokszínűségéről, mert amikor

a csorda legel, patáikkal mély nyomot hagynak hátra, amelyben másfajta fűfélék is megtelepedhetnek. Így tartoznak össze az állatok az őket körülvevő környezettel, egységet képeznek egymással.

A bölények testalkata nagy és masszív, elérhetik az 1000 kg súlyt is magasságuk pedig akár két méter is lehet. Szembeötlő az állat hátának és koponyájának egyenes, szögletes formája illetve az egyenes, oszlopszerű lábak. A testtömegük nyilvánvalóan a melső lábakra terhelődik nagyobb részben. Az állatok vándor nomádok, állandó élőhely nélkül élnek. Nagyon nyugodt állatok, ám ha valami megriasztja őket, akár két méter magas akadályt vagy egy három méter széles árkot is legyőznek, ha rohannak, futásuk sebessége akár a 60 km/órát is elérheti. Belemenekülnek a messzeségbe, hosszú távokat képesek lefutni, míg végül megnyugszanak és megállnak. Végtagjaik tehát fejlettek, hosszútáv futásra alkalmasak, nem olyan tohonyák, mint a szarvasmarháinké.

A bölények olyan növényevők, akik meglehetősen nehezen emészthető, alacsony energiatartalmú étellel (celulóz) táplálkoznak, főleg fűvel, (gyógy)növényekkel és kedvenc csemegéjükkel, a juhar termésével. A rágás és a kérődzés rengeteg időt és még több, elképzelhetetlen mennyiségű nyálat vesz igénybe (egy tehén például 100 liter nyálat használ naponta). A nyálmirigyük nagysága meghaladja az agyuk méretét. A bölény összetett gyomra, mely négy részből áll speciális kialakítású, hogy alkalmas legyen a kérődzésre, a bele több, mint 50 méter hosszú. Mindez nem hagy kétséget afelől, hol illetve miben a legaktívabb ez az állat.

A bölény, bár lomhának látszik, mégis meglehetősen könnyen mozog; jóllehet végtagjai rövidek, mégis nagy utat gyorsan bejár. Oly tunyán sohasem halad előre, mint a szelíd szarvasmarha, járása sebes, ügetése gyors és kitartó, vágtában oly nagy gyorsasággal halad előre, hogy a ló csak megerőltetés után éri utol. Mozgása különleges módon röviden szaggatott és ha gyorsul, csodálatos hullámvonalat ír le, mely úgy keletkezik, hogy testének nagy részét majd elől, majd hátul felveti. Hasonló erővel és kitartással úszik, mint amilyen egyáltalában mozgásait jellemzi. Minden habozás nélkül vízbe megy és széles folyókat átúszik. Hangja mély morgás, inkább a mellkas mélyéből jövő mormogó hang, mint bőgés. Ha több ezer egyidejűleg hallatja hangját, az oly dübörgő hanggá vegyül, mely a távoli mennydörgés morgásához hasonló.

A nyár folyamán a bölénynek a jelentéktelen, de nedvdús préri fű tápláló eleségül szolgál, télen azonban rügyeket, száraz leveleket és füveket, zuzmót és mohát fogyaszt. „Amikor a nyomasztó hőség a zöld mezőséget kiégette, – írja Finsch folytatólag – a bizon a kiszikkadt fűcsomókkal is megelégszik és ősszel a préri-égések a fekete talajon közbe-közbe annyi oázist érintetlenül hagynak, hogy azokon a csorda vándorlása közben elegendő táplálékot talál. Természetesen télen nehezebb a helyzet és a hó alatt kikapart maradékok alig elegendőek. A friss ivóvizet a bőséges és friss eleségnél sokkal kevésbé nélkülözhetik. Reggel és este hosszú sorokban, oldaluk mellett jókedvűen játszadozó borjaikkal, alig lábnyi széles kitaposott úton lassan egymásután haladnak biztos céljuk felé: az itatóhelyre. Ezen a helyen viselkedésük elevenebbé válik. A fekete óriások a forrásból sorban a szomjukat oltják, a késlekedőket mérsékelt öklelésekkel siettetik és a fejlettebb öreg bikák helytel-közzel komolyabban viaskodásba fognak, úgy hogy a bizonyos távolságban elrejtőzött megfigyelő a szarv-összecsapásokat tisztán kiveheti”.

A fiatal borjacska veszély esetén a földre veti magát és a talajon elterül, füleit hegyezve mozgatja, orrnylásai kitágulnak, szeméit kimeresztí és az ellenség felé ijedten tekint, ezalatt az anyabölény védelemre készülődik. Embernek vagy állatnak veszedelmes ily alkalommal a bölénytehenet megközelítenie, mert ez minden további nélkül támad. A borjacska néhány napos korában anyját követi. A bölényanya borjacskáját különleges gyöngédséggel becézi. Addig, míg rendesen járni nem tud, fejével gyengéden előre tologatja. A hideg és veszedelem ellen úgy védi meg, hogy az elülső két végtagja közé állítja. Ha a borjacska teste beszennyeződik, úgy símára nyaldossa. Szoptatáskor, hogy a borjacska a csecsbimbókhöz jobban hozzáférhessen, három lábra áll és végül, ha borja alszik, akkor kicsinye biztonsága felett őrködik. A borjak csinos, kecses állatok, bár már fiatal korukban jelzik,

hogy milyenek lesznek fejlett korukban. Növekedésük nagyon lassú, valószínűleg a nyolcadik vagy a kilencedik évükben érik el csak tökéletes nagyságukat. A bülények általánosságban körülbelül 30–50 éves kort érhetik el. A tehenek rendszerint 10 évvel előbb múlnak ki, mint a bikák, de ezek is öreg korukban rendszerint megvakulnak vagy fogaikat elvesztik. Így nem táplálkozhatnak kielégítően, nevezetesen a fiatal ágakat nem tudják leharapni, végül elsenyednek.

A bülény úgy nappal, mint éjjel tevékeny. Legszívesebben az esti és reggeli órákban és időközönként még éjjel is legelnek. Táplálékuk különböző füvekből, levelekből és fakéregből áll. A fákat lehántolják oly magasságig, amennyire csak felérnek. A fiatalabb és hajlékonyabb gallyakat lerántják, hogy annak levélkoronáját elérjék, amelyet azután legtöbbször teljesen elfogyasztanak. Kedvenc fája, úgy látszik, a kőrisfa, melynek nedvdús kérgét minden felett előszeretettel fogyasztja el. A túllevelű fákat érintetlenül hagyja. Télen kizárólag a rendelkezésükre álló lombosfák kérgéből, ágaiból, rügyeiből táplálkozik. Az említetteken kívül zuzmókat és száraz füveket fogyasztanak el.